
МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО. ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ

Презентація Постійного Представника Президента України
в Автономній Республіці Крим Антона Кориневича

ПОНЯТТЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

- Питання наявності збройного конфлікту є основоположним для визначення застосування МГП. Адже МГП – це право збройних конфліктів і застосовується воно лише під час збройних конфліктів
- Поняття збройного конфлікту відсутнє у договірному міжнародному праві
- Класичне на сьогодні визначення збройного конфлікту міститься у п. 70 Рішення Апеляційної палати МКТЮ у справі Душко Тадіча від 2 жовтня 1995 року:

“... ми вважаємо, що збройний конфлікт існує тоді, коли має місце застосування збройної сили між Державами або тривале збройне насильство між урядовими силами та організованими збройними групами, або між такими групами в межах Держави. Міжнародне гуманітарне право застосовується з часу початку таких збройних конфліктів і виходить за межі припинення військових дій, поки не буде укладено мир; або, у випадку внутрішніх конфліктів, поки не буде досягнуто мирного вирішення конфлікту. До того моменту міжнародне гуманітарне право продовжує діяти на всій території ворогуючих Держав або, у випадку внутрішніх конфліктів, всій території, підконтрольній одній стороні, незалежно від того, чи ведуться там фактичні бої.”

ТИПИ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: МЗК І НМЗК. ЗАСТОСОВНЕ ПРАВО

Міжнародний збройний конфлікт:

- Чотири Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року
- Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 8 червня 1977 року
- «Гаазьке право» у повному обсязі
- Звичаєві норми МГП

Неміжнародний збройний конфлікт:

- Стаття 3, спільна для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року
- Додатковий протокол II до Женевських конвенцій від 8 червня 1977 року
- Окремі положення «гаазького права»
- Звичаєві норми МГП

ТИПИ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: МЗК

- Міжнародний збройний конфлікт: **будь-яке застосування збройної сили між державами + ситуації окупації + положення п. 4 ст. 1 ДП І**
- п. 70 Рішення Апеляційної палати МКТЮ у справі Душко Тадіча від 2 жовтня 1995 року:
"... ми вважаємо, що збройний конфлікт існує тоді, коли має місце застосування збройної сили між Державами..."
- Стаття 2, спільна для ЖК 1949 року:
"Крім положень, які виконуються в мирний час, ця Конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них.
Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір."
- ч. 4 ст. 1 ДП І до МЗК також відносить:
"Ситуації, згадані в попередньому пункті, включають збройні конфлікти, в яких народи ведуть боротьбу проти колоніального панування, іноземної окупації та расистських режимів для здійснення свого права на самовизначення, закріпленого в Статуті ООН та в Декларації про принципи міжнародного права 1970 р."

ТИПИ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: НМЗК

НЕМІЖНАРОДНИЙ ЗБРОЙНИЙ
КОНФЛІКТ (ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ
НЕМІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ,
ВНУТРІШНІЙ ЗБРОЙНИЙ
КОНФЛІКТ):

тривале
збройне насильство між
урядовими силами та
організованими
збройними групами, або
між такими групами в
межах Держави (п. 70
Рішення Апеляційної
палати МКТЮ у
справі Душко Тадіча від 2
жовтня 1995 року)

СТАТТЯ 3,
СПІЛЬНА ДЛЯ ЖК
1949 РОКУ:

“У випадку збройного
конфлікту, який не має
міжнародного
характеру та виникає
на території
однієї з Високих
Договірних Сторін,
кожна сторона
конфлікту зобов'язана
застосовувати як
мінімум
такі положення...”

СТАТТЯ 8 (2) (F) РИМСЬКОГО
СТАТУТУ МІЖНАРОДНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ:

“Пункт 2(е) застосовується до
збройних конфліктів
неміжнародного характеру, а
отже, не застосовується до
випадків порушення внутрішнього
порядку та виникнення
напруженості, таких, як
заворушення, окремі
й спорадичні акти насильства та
інші акти подібного характеру.
Цей пункт застосовується до
збройних конфліктів, що мають
місце на території держави, коли
відбувається тривалий збройний
конфлікт між урядовою владою та
організованими збройними
групами або між такими групами.”

ДО ЯКИХ НМЗК
ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ ДП II? Ч. 1
СТ. 1 ДП II:

“Цей Протокол розвиває й
доповнює статтю 3, спільну для
ЖК 1949 року, не змінюючи
існуючих умов їх застосування,
застосовується до всіх збройних
конфліктів, які не підпадають під
дію ст. 1 Додаткового протоколу до
ЖК 1949 року, і відбуваються на
території будь-якої Високої
Договірної Сторони між її
збройними силами або іншими
організованими збройними групами,
які, перебуваючи під
відповідальним командуванням,
контролюють частину її території,
що дає їм змогу здійснювати
безперервні й погоджені воєнні дії
та застосовувати цей Протокол.”

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ОКУПАЦІЇ

Окупація – це завжди МЗК; окупантом може бути лише держава

Стаття 2, спільна для ЖК 1949 року:

“Конвенція також застосовується в усіх випадках часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір.”

Стаття 42 Гаазького положення про закони і звичаї сухопутної війни 1907 року:

“Територія визнається окупованою, якщо вона фактично перебуває під владою армії супротивника. Окупація поширюється лише на ту територію, де така влада встановлена і здатна виконувати свої функції.»

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ НМЗК

- КОНЦЕПЦІЇ ЗАГАЛЬНОГО (МКТЮ, МКС) ТА ЕФЕКТИВНОГО (МС ООН) КОНТРОЛЮ

- П. 84 РІШЕННЯ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ПАЛАТИ МКТЮ У СПРАВІ ДУШКО ТАДІЧА ВІД 2 ЖОВТНЯ 1995 РОКУ:

“Незаперечний факт, що збройний конфлікт є міжнародним, якщо він відбувається між двома або більше Державами. Окрім цього, в разі якщо внутрішній збройний конфлікт виходить за межі території Держави, він може стати міжнародним (або, залежно від обставин, мати міжнародний характер поряд із внутрішнім збройним конфліктом), якщо (і) інша Держава втрутиться в цей конфлікт за допомогою своїх військ, або якщо (ii) деякі з учасників внутрішнього збройного конфлікту діятимуть від імені іншої Держави.”

КВАЛІФІКАЦІЯ СИТУАЦІЇ ЗА МП І КВАЛІФІКАЦІЯ СИТУАЦІЇ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ПРАВОМ

КВАЛІФІКАЦІЯ СИТУАЦІЇ У КРИМУ ТА НА ДОНБАСІ З ТОЧКИ ЗОРУ МГП

- МП і національне право можуть по-різному кваліфікувати одну і ту ж ситуацію
- Наприклад, за національним правом України ситуація на Донбасі може кваліфікуватися як АТО або ООС, а за МП вона кваліфікується як збройний конфлікт, до якого застосовуються норми МГП. Кваліфікація ситуації за МП не залежить від кваліфікації ситуації за національним правом

Офіс Прокурора МКС:

- Крим – окупація, до якої застосовується правовий режим МЗК (п. 270 Звіту про дії з попереднього розслідування 2019 р.)
- Донбас: станом на сьогодні Офіс Прокурора МКС кваліфікує ситуацію на Донбасі як два збройні конфлікти, що відбуваються паралельно: МЗК і НМЗК (п. 266 Звіту про дії з попереднього розслідування 2019 р.)
- Донбас: Офіс Прокурора МКС продовжує розглядати заяви про те, що РФ здійснює загальний контроль над збройними групами на Донбасі з метою встановити чи має місце на Донбасі єдиний МЗК (п. 277 Звіту про дії з попереднього розслідування 2019 р.)

КВАЛІФІКАЦІЯ СИТУАЦІЇ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

- **АРК і м. Севастополь: тимчасово окуповані території, а, отже, МЗК (ЗУ “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території країни”)**
- **Донбас: ООС, агресія РФ проти України, тимчасово окуповані території, окупаційна адміністрація РФ а, отже, МЗК (ЗУ “Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганських областях”)**
- **Застосування щодо непідконтрольної території Донбасу концепції “occupation by proxy”**

ВІДМІННОСТІ

МІЖ НЕМІЖНАРОДНИМ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ (ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ НЕМІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ) ТА СИТУАЦІЯМИ ВНУТРІШНІХ ЗАВОРУШЕНЬ І БЕЗПОРЯДКІВ

1. Поняття НМЗК
2. Джерела МГП, які регулюють НМЗК
3. Поріг існування НМЗК
4. Природа внутрішніх заворушень і безпорядків

ПОНЯТТЯ НМЗК

- Неміжнародний збройний конфлікт (збройний конфлікт неміжнародного характеру, внутрішній збройний конфлікт): **тривале збройне насильство між урядовими силами та організованими збройними групами, або між такими групами в межах Держави (п. 70 Рішення Апеляційної палати МКТЮ у справі Душко Тадіча від 2 жовтня 1995 року)**
- Стаття 3, спільна для ЖК 1949 року: **“У випадку збройного конфлікту, який не має міжнародного характеру та виникає на території однієї з Високих Договірних Сторін, кожна сторона конфлікту зобов'язана застосовувати як мінімум такі положення...”**

ПОНЯТТЯ НМЗК

- Стаття 8 (2) (f) РС МКС:

“Цей пункт застосовується до збройних конфліктів, що мають місце на території держави, коли відбувається тривалий збройний конфлікт між урядовою владою та організованими збройними групами або між такими групами.”

- До яких НМЗК застосовується ДП II? Ч. 1 ст. 1 ДП II:

“Цей Протокол ... застосовується до всіх збройних конфліктів, які ... відбуваються на території будь-якої Високої Договірної Сторони між її збройними силами або іншими організованими збройними групами, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, контролюють частину її території, що дає їм змогу здійснювати безперервні й погоджені воєнні дії та застосовувати цей Протокол.”

ДЖЕРЕЛА МГП, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ НМЗК

Неміжнародний збройний конфлікт:

- Стаття 3, спільна для чотирьох Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року
- Додатковий протокол II до Женевських конвенцій від 8 червня 1977 року
- Окремі положення «гаазького права»
- Звичаєві норми МГП

+ Римський статут Міжнародного кримінального суду

ПОРІГ ІСНУВАННЯ НМЗК

Ступінь інтенсивності збройних сутичок:

- серйозність нападів та посилення збройного протистояння
- поширення сутичок територіально та у часі
- будь-яке зростання чисельності військовослужбовців та обсягів мобілізації військовозобов'язаних,
- поширення зброї у лавах сторін конфлікту
- увага до конфлікту з боку Ради Безпеки ООН
- чисельність цивільного населення, яке тікає із зон військового протистояння
- типи озброєння, що застосовується (особливо важкого озброєння) та ін.

ПОРІГ ІСНУВАННЯ НМЗК

Ступінь організованості збройних угруповань:

- організована та ієрархічно структурована група
- вертикаль підпорядкування
- набір правил та зовнішні атрибути влади
- додержання прийнятих в угрупованні стандартів поведінки
- можливість виконання угрупованням військових операцій в організований спосіб
- спроможність виконувати масштабні військові операції
- спроможність контролювати певну частину території та ін. (Див., наприклад, Справу Бошкоскі і Тарчуловські, МКТЮ)

ПРИРОДА ВНУТРІШНІХ ЗАВОРУШЕНЬ І БЕЗПОРЯДКІВ

- До ситуацій внутрішніх заворушень і безпорядків МГП не застосовується
- Ч. 2 ст. 1 ДП ІІ:

“Цей Протокол не застосовується до випадків порушення внутрішнього порядку та виникнення обстановки внутрішньої напруженості, таких як безпорядки, окремі й спорадичні акти насильства та інші акти аналогічного характеру, оскільки вони не є збройними конфліктами.”
- Стаття 8 (2) (f) Римського статуту МКС:

“Пункт 2(е) застосовується до збройних конфліктів неміжнародного характеру, а отже, не застосовується до випадків порушення внутрішнього порядку та виникнення напруженості, таких, як заворушення, окремі й спорадичні акти насильства та інші акти подібного характеру”

NOTA BENE

Серйозні порушення МГП, тобто воєнні злочини, можуть вчинятися під час міжнародних збройних конфліктів та під час неміжнародних збройних конфліктів, але не під час внутрішніх заворушень і безпорядків, адже до таких ситуацій МГП не застосовується

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

АНТОН КОРИНЕВИЧ

Постійний Представник Президента України в
Автономній Республіці Крим